

Géczy János

Isten arca

Olyan-e? – morfondírozom szerzetesként a Sze-mét kapun kilépve, s hagyom magam mögött az Óvárost a régészeti parknál. Alant a Kidron völgye, földe emelkedve, velem szemben, szinte szememmel azonos magasságban a kert, amelynek árnyékot alig vető, lombos fáiról a nevet kapta a hegyoldal, sőt, maga a hegy is. Az Olajfák hegyének meredélye legnagyobb hányada kopár, nincs egyéb rajta, mint – távolról úgy tűnik, egyforma – sok-sok sírkőlap. A tájék kopárságának létezik magyarázata, miszerint 70-ben a rómaiak kivágták a ligetet, hogy annak fáiból ostromgépeket faragjanak, s akár így van, akár nem, ez a terület erdő híján két évezrede kizárólagosan halottakkal bevetett, s a maradványokon hevernek az egyformára vágott, súlyos kövek. Csupa azonos méretű, sziklanehez, sárgás papírlap borítja be a hegyoldalt, amelyeken nem látszik, hogy lenne bármi írás, csak kőzetdarabok apró pontjai, amelyeket majd az öregségében megvakult Isten lassú ujjával kitapinthat, s kiolvashatja belőlük, mintha Braille-jelekkel lennének megörökítve, a mélyben heverő csontdarabok tulajdonosainak nevét. Az ítéletnap feltámadásra tömegek várakoznak itt a föld alatt, amely, tudható, számbavétel után éppen ezen a ponton, ebben a zsúfolt temetőben kezdődik meg a Földön. És akkor majd felelednek, és ismét leveleikkel suhognak, s virágoznak s közel termést is érlelnek az igazságot hírló olajfák.

Az igazsághoz tartozik, mint a létezéshez az enyészet, hogy az első szempillantásra egyformának olvasható Olajfák hegyi zsidó és keresztény temető módfelett változatos: a legelső szélénél a forrás és patakjának száraz medre, jómódú polgárok ókori sírlemlékei, a sírkertben munkálkodó sírkőfaragók és a hozzájuk tartozó teherhordó szamarak, s mindezen túl néhány szentként tisztelt épület – így aztán el sem mondható pontosan, hogy milyen. A templomokat, bazilikákat és kápolnákat kisebb-nagyobb körülkerített liget – passzus vagy könyvfejezet – foglalja magába, s a kertek némelyike igényt tart az Olajprés-kert

címre. Az, amelyet mostanában a zarándokok és a turisták leginkább felkeresnek, s amely egyre sikeresebben kisajátítja a maga számára a Gecsemáné nevet, közvetlenül a Haláltusa temploma mellett terül el.

De mire ehhez a templomhoz leérek, végighaladva az ősrégi városfal nyomvonalával párhuzamos, kígyóhosszú és kanyargós, ókeresztényszürke aszfaltúton, s az Oroszlános kapunál hamarjában leereszkedve a völgybe egy sereg jelentéktelen, ciprusokkal körbetűzdelte kertbe pillantok be, köztük nem egy ugyancsak igényt tart erre az elnevezésre, talán legsikeresebben a Mária sírkamráját rejtő, nagyobb részében a föld mélyébe húzódó építmény melletti hortus, de épenséggel az a másik is, amely srégen átellenben terül el a ma Gecsemáné kertnek nevezettel. Mindent összevetve, e középen hegycsúcstól völgykatlanba meghasított babéros, örökzöldes hegyoldalon sok-sok kertlakó olajfa él, keskeny annak mind a levele, s köztük nem is kevés, látom távolból is, ősrég, a hely szellemiségétől áthatott embertömeg számára egytől egyig mind kétezer vagy még annál is több éves.

Az Olajfák hegy nyugati lábánál húzódó, hajdanában talán egységes, manapság darabjaira tagoló kertben Jézus – Lukács és János is ezt állítja – többször éjszakázik, egyedül és a tanítványával. S amint Máté és Márk bizonygatja, mesterük itt mondja el az utolsó időkre vonatkozó tanításait. S Jézus, feltámadása után negyven nappal, ennek a háromcsúcsú hegynek a tetejéről emelkedik a mennybe, maga után nem könyvnyi, de kizárólag egynéhány szónyi vigasztalást hagyva. A kertbe betérő keresztények, ha túljutnak az útjukat elálló, karjukban olajágakat tartó olajfalomb-árusok hadán, mindezekre az eseményekre emlékeznek a maguk egymásétól oly eltérő örömeny, kopt, orosz, görög, nyugati katolikus vagy éppen protestáns s miegymás módján.

A Gyötrelmek avagy a Haláltusa bazilikájához simuló négyszegletes kert, tapasztalom kívülről, az, hogy kinn állok, még kívül a kerten és a szemem

segítségével máris belül, és ez lecsillapítja vágyamat, s nem is sietek gyorsan behatolni a mélyére, nem fogok menten befúródni a zöld színcentrumába, elég innen oda átlátni, megtudni mindazt, amit róla kívül állva éppenséggel meg lehet, és aztán ismét, ellenőrizni és felülvizsgálni, hogy a kert valóban egyetlen, szerény pillantással befogható, és aki benn járja be, az a négyszögletet alkotó, kerekyszerű ösvényen járja be: a keskeny csapás hol az épületfalak mellett vezet, hol át, szinte sietősen, az alig tucatsznyi fa között, s aki a saját sétája révén ismeri meg, gondolom el, nem tudhat meg többet róla, mint én, aki kintről, távolról figyelem, mondhatni sóbálvánnyá meredtem, ám bár ez a valaki, akit jobb pillanatokban önmagamként szoktam meghatározni, nem a múltjába néz, hanem a jövőbe, mert tudni kívánja, mi történik benne.

Kétségtelen, a másfél embernél nem magasabb fáknek az egész évnyi lombja nem lenne annyira, mint amennyi gallyat a szentséges helyre betérőknek megvásárlásra fölkinálnak, és biztos az is, hogy ezek a bekerített, karnyújtásnál messzebb álló göcsörtös torzók kintről épp olyan impozáns látványt nyújtanak, mint a kapun belépő, kintről befelé sodródó, a feltorló tömeg nyomása révén gyorsan előre haladó, a kertet kézközben megtapasztaló s majd a kertből néhány perc alatt többnyire utcára visszajutó zárandokok. Az Ígéret földjének legvonzóbb, az Istent már önmagában megformázó ember képének lenyomatát őrző kertje ez, gondolom el, koncentrált élmény, innen a múlt és a jövő egyidejűleg észrevehető. Kintről, lamentálok, egyszerre szemlélhető a próféták benépesítette múlt és az elkövetkező idő eseményei.

Az első kerti pillanatomat aztán a felháborodás sajátítja ki. Túljutva az árut dicsérő, vásárlásra biztató olajágárusok sorfalán, átlépve a feltárt kapun, a talpam rögvest belesüpped a kert talajába, és hirtelen süllyedni kezdek, behatolok abba a rőt színű, emitt rögös, amott porszerű anyagba, amelyre az égszürke aszfalról a megelőző minutumban rálépek, akkor, amikor áthatolok a másfél embernél széles kapuzat tátott száján, s hogy a félhomályos üreg, amelyben nincs sem nyelv, sem fog, csak zöldes fénytel kitöltött üreg, s amely máris lágyan és mohón megnyílik előttem, és csúszok befelé, a nyákos garat felé, merülök alá, előbb a bokámat nyeli be a torokvörös anyag, majd körbefolyja a lábikrámat, belenyal érzékeny lábhajlatomba, és nyálával bevonva magába szip-pant, ha nem kezdem el s nem végzem be, ha nem teszem határozottan meg a második lépést, amely

eredményeként a minden oldalán törött peremű, mégis szilárdan álló járólappal szigetén kötök ki.

Azonban a járólappal szigetén vesztegelve is e liget, amelybe hagyom az utcáról besodródni magamat a zárandokfolyammal, s amely kert elejében dermedten állok, elemi erővel váltja ki belőlem a tiltakozást és a szörnyülködést. Indulatomat nem az esemény ára, a kiszolgáltatottság és tehetetlenség okozza, maga a látvány, a kert arcképe von szorosán magához, tart a pórázán, és a belőle kiszivárgó toxin, amely hullőmérgével leönt és végzetes hatását bizonyítva megbénít. Ezt a kertet, amelybe eljutottam, alkossák bár békét ígérő fák, rándul görcsbe embertestem, nem szerethetem.

Vonzalmam, a belépés pillanatában szörnyülködve állapítom meg, talán mert természetes módon bekövetkezőnek gondolom el, már akkor, amikor az Óvárost elhagyom és kitarul előttem s menten olvashatóvá is válik a Kidron völgye a maga halottainak maradványaival és nevükkel teleírt temetőivel, nem ébred az élmény meghatározó fái iránt. A zárt kert, amelyet belülről szellőssé tesz az olajfaliget, olyannyira csúf ugyanis, amennyire az olvasó képzelete be tud csak hatolni a Dante leírta pokolba, vagy ha a kisilabizált történetet saját históriájaként megélve lehatol az *Újzövetség* evangéliumainak eseményeibe foglalt szenvedés bugyraiba. A látvány rusnya lépja, amely az első pillanatában részévé fogad, ugyan indulatos mozdulatom, felszökkenésem révén pillanatra elenged, s kiköp, oda a járda egyik kődarabnyi szigetére; de a szemem megaláz, mivel a valósághoz ragaszkodva fogadja be a kertről tudósító képet. A szemem kitakar, láthatóvá tesz. A fák, melyeket kitartó vonzódásom végeredményeként megpillantok, nem jutalmaznak meg, annál inkább elborzasztanak. Göcsörtös, odvas, csomókkal körberakott, rücskös kérgű, méltósággal elhajló, girbegurba törzsek merednek az égre, csekélyke lombot tartó, vékony ágakkal, amelyek farokúszójuknál bothoz kötözött, halat utánzó levelek árnyékfoltjaival szétszabdadják a törzs kontúrját, s visszahajolnak a fatörzsre. Szemem azonban éles szem, menten látja, hogy az árnyékok mélyén rejtőző, tekergőző gallyú, vén olajfák törzse csak imitálja a korosságot: vékony drótok, zsinegek, ékek és ragasztások eredményeként létrejött, fakéregből, fatörzsek héjából összeállított makett valamennyi matuzsálemi fa, amelyeknek üregeiből, mint levedlett hullóbőrökből az új bőrről, de fenevad természetéhez ugyancsak ragaszkodó állat, hol itt, hol ott előbúvik egy-egy fiatal, ártatlan kamaszfácscsa éretlen gallya. Ezek

a fák hamvas, kint nem ismerő ifjak, melyeket a buzgó, ismeretlen, e zarándokhelyet fenntartó szolgáló, a hely szellemét megőrizni igyekvő szolgáló, az öregség látszatát nyújtandó, színházi díszletbe bújtat.

Ezt a kertet akarom látni – némileg, a mögöttes tartalom kiolvasásában való jártasságától s az arcképfestészetben meglevő gyakorlata tökéletességétől elkápráztatva, egy nyugati jezsuita útmutatását is követve. S azzal szembesülök, hogy nem vagyok járatos a saját életemben sem. Nem tudom, bár jó lenne, mert sokat segítene abban, hogy legyek, ha tisztában lennék azzal, hogy ismerjem, mikor leszek az, aki ma vagyok. Bizonyosan akadnak az életemnek olyan időszakai, amikor egyáltalán nem akként léteztem, aki jelenleg vagyok. Ezt a kertet, amely bizonytalanságom tanúja, újból nem kell többé megközelítenem.

Bonifác után Németország második apostola, a tizenhatodik században tevékenykedő jezsuita Pieter Kanijs, azaz Canisius Szent Péter, akit kitölt a devotio moderna és a német misztika, s aki a hitesakadt németység egységét kívánja visszaállítani, a világmindenség látható dolgait, a természet valamennyi részét meditációs tárgyként javasolja a helyes katolikus életmódra törekvők számára. Egy rendtársai által alábecsült kert kapcsán ezt írja a tapasztalatlan szerzeteseknek: *nyitott könyvet lásson benne, amely imágyen kínálkozik neki, hogy megtanulja megismerni Istent és saját magát. Igazában a kert minden fája, lombja, minden szál füve egy-egy lapja ennek a könyvnek...*” Bonifác szerint a kert megmutatja, mintha betűk és szavak és mondatok a könyvlap szövegében, hogyan is néz ki a Teremtő képmása.

A kert, követem a barokk lelkű Péter irányelvét, az embert öntudatára ébresztő hely, ahol felapozhatja Istent és saját magát – ahol joggal megkérdezhető az is, milyen Isten arca. A kert, amely a legméltóbb módon elrendezett természeti dolgok enciklopédikus gyűjteménye, az Istennel fennálló állandó kapcsolat területe, egyben az az evilági helyszín, ahol az itt-létében az ember legközelebb férközik istenéhez. Ilyen a Gecsemáné kert, s ilyen a Kanijs által említett freiburgi kollégium jezsuitáinak helyszíne is, amely kapcsán Canisius Szent Péter fejti ki álláspontját, s ilyen továbbá mindazon terület, amely az egésze vagy a legkisebb része által a Gecsemáné kertet hivatkozva, hogy annak megidézése jóvoltából közeli-távoli kapcsolatot tartson Istennel, akinek hatása aztán az olajfákat tanulmányozó kertlakókra is átszarmazik.

Milyen akkor az Isten helyében álló olajfa? – tanulmányozom Bonifác útmutatása alapján összehúzott szemmel a ligetszerű, kiábrándítóan karbantartott kert. A szimbolikus gondolkodás különös változatára szoktatott, a keresztény hagyományokon fölcseperedő ember számára kétezer éve változatlan ez a Gecsemáné kertben éppúgy, mint a mediterráneum akármelyik pontján eltérébelyesedni képes, amúgy a pogányoktól és azok isteneitől elorzott haszonnövény. A bőség és a gazdagság szimbóluma, s nemcsak a víz jelenlétét jelzi, de olajat ígér, amely a fényt nyújtó lánghoz s az emberi test melegének fenntartásához szükséges. A levele apró, a levél szürkészöld penészszíne az ezüst tárgyak felidézője, az elhalt törzsből kisarjadó új hajtások a megújulást s az örök életet példázzák. Nincs része, amelynek ne jutna átvitt, keresztényi értelem: a világosszürke törzs, a göcsörtös, rövid ágrendszer, a laza és örökzöld lombkorona, a titánként kemény faanyag, a háromévenként lecserélt levél, a húsos és keserű, fanyarságát csak áztatással elvesztő olajbogyó, a májusban kinyíló virágzat, az erőt adó folyadék az erő, a megnyugvás és a békesség érzékeltetője.

Gázolok a kertben, megtaposnak és én is mások sarkára lépek. Idejutok, feljutok az evilág legtöbbet hivatkozott kertjébe, villódzó halrajok között haladok körbe-körbe, mégis, mintha hegycsúcs körül járkálnék. Meglépem a kertet, talpaim meditálnak, falevelekkel zúg köröttem a szentbeszéd, épkézlábbbá sétálok a lelkemet. Hiszem, akadnak, akik olvasni tudnak belőlem, s még talán abból is, ahogyan mozdulatot mozdulatra váltva, szememet ide-oda igazítva, a dolgok után kapkodva kisilabizálok a kertnyi ligetet. Tanulok tehát olvasni, újdonságra vágyva s mindent, ami volt, elfeledve. Betérek Jeruzsálemben a kertbe, s azon veszem észre magam, hogy továbbra is Jeruzsálem felé kaptatok. Révülten kóválygok a Jóistennek leginkább tetsző, az ő jelenlétét leginkább tanúsító ligetben, s keresem benne azt, ami reá valló bizonyíték. Mint pszichológiai tesztet, úgy végzem, tartózkodón s mégis konokul a kertjártást. A különböző, de sosem a szín nevével megegyező színnel nyomtatott szavakat, a pirosuló zöld, a kékes sárga, a lilás fekete és a többi, harsan látszó színek neveit, ezeket a tiritarka szó-képeket olvasom. A jobb agyféltekém megpróbálja a színeket mondani, a bal féltekém igyekszik a szavak jelentéséhez ragaszkodni. Viaskodom az olajfa seregnyi, keskeny levelével rám tekintő, sokszemű tipródásomat figyelő, sok ezüstszemű Istenével.

Tipródok a kert ruhaszövevszerű szövevényében, a több emeletes labirintusban, mint aki egyetlen cél felé haladva egyszer csak felfedezi, hogy a célirányos mozgása tekervényes, sőt, hogy a célja éppenhogy nem a célpont elérése, hanem az út a feladata, azoknak az esetleges, összevissza ténfergéseknek az elvégzése, amelyeket apró léptekkel beteljesít, de meglehet, az sem, ez a talpnyomokkal kikövezett gyalogút sem célhoz vezető, ha sövénytől kerítésfonatig, kőtuskótól oszloptalpig jutva, egyik-másikat kikerülve, némelyikhez hozzáérve téblábol hol keletnek, hol nyugatnak, hol délnek vagy éppenséggel északnak, bejárja a lába elé terülő ösvény futószőnyegét, mert nem fog megszabadulni, nemhogy a tétova kóborlás kényszerétől, de magától attól a ténfergő testtől sem, amely, azt hiszem, az enyém. A testemtől, hiszen csak arról van szó, lévén a lelkem az nem olyan fajta, hogy ténferegne, s eltévedne egy bármilyen bonyolult útvesztőben is. Olyanban, amilyen ez a tekintetemen könnyedén átlátható, de mozgásommal nehezen bejárható, délszaki kert, ahol a lehullt falevelek mássalhangzókkal teleírt tekercesként vannak felgöngyölve, s ha bármelyikükre is rálépek, megsemmisítem vagy egy nyár, vagy egy gondolkodó, s a gondolatait írásba menekítő ember egyetlenegy példányban létező üzenetét. Az igazságát, vagy azt, amit annak hitt.

A keszekuszóság, amely elől úgy menekülök, mintha magam elől tenném, holott ez az egyetlen lehetősége annak, hogy a lelkemet magába fogadott testemnek értelmet adjak, azt állítja, hogy nem lehetek győztes, nem futom be sikerrel az utat, mert a végén maga az út veszne el azzal, hogy kilépek belőle a kapun. Legfeljebb részes lehetek, abban érdekelt, hogy ott járjak, egyik talpnyomot a másik talpnyomra rétegeznek, mikronnyi

méretet mikronnyi méretre ráterítve, és végeztem ezt a rakodást az idők végezetéig, amikorra aztán ujjnyi, tenyérnyi, emberi nagyságú réteggé nőjön a számos egymásra taposott talpnyi nyom. S a rajtuk álló kiemelkedjen a kertből, felemelkedjen a fák fölé, közelebb jusson az éghez, arrafelé hagyja el a labirintust. Ne a labirintuskezdethez visszafutva, ne a véghez elaraszolva lépjek ki a kapuzaton, hanem a sok-sok tipródás által egérrutat nyerve beleolvadjak, s hogy a labirintus rendjét kisilabizálva, a magasban lebegő kék ég irányába távozzak.

Isten arca a Gecsemáné kertben mára már nem az egyszerre öreg és fiatal fákban, hanem másban látható: az egymásra halmozott, de a magasságos éghez mégsem közelebb kerülő lábnyomok sokaságára vetődő árnyékok mutatják. Amelyet jobbról tökéletes és bronzfényű kegytárgyakat utánozó gallyak képeznek, balról pedig példaszzerű és vörös, rőzszerűen összefonódott ágak, szüntelen mozogva bár, de mégis egy helyben topogva, ahogyan a fák is, amelyeknek elvékonyodó nyúlványa mindegyik, s egyben tartóhelyei is a szellőtől fűrgő levelek rajainak. Ezen az arcon mindenféle szent értelmű lenyomat látszik, már ha keresztény szem tekint rá.

A kertben, állapítom meg végül, lehetetlen elválasztani a látogatókat az örökké itt lévő dolgoktól, a történelmet a jelentől és a jövőtől, a csöndet a zajtól. Lehetetlen nem hinnem azt, bevallva minden kétségemet a magam eredendő hitlensége kapcsán, ahogyan átvánsszorgom magamat az Isten fedetlen arcán, hogy ezt az Istent nem az ember teremtette. Lehetetlen nem érzékelni azt a tűnődést, amelyben nem ugyan semmi az emberből, de minden ízében-részében ember-szagú, embermelegű, emberhangú, emberképű.

KIADÓNK
HAMAROSAN
MEGJELENTETI

Hárs György Péter

Tavasza előtt

*A nem olvadó szemetek
kibukkannak a hó alól
én is sok mindent szeretek
de ez valahogy róla szól*

*míg eltűnnek kacér nyomok
a mocskolódo semmiben
összebb szorul egy vén torok s
a fölemelt kéz megpihen*

*habó! habó! jó lesz megállni
sodor a tavasz árja itt
cipőnk beázik s kell a sáml
fölerd az úr sirámaít.*